

nění, zlevnění a zrychlení práce katalogizátorů. Tak, jak vývoj informačních technologií usnadňuje možnost on-line přebírání záznamů, začali se i čeští knihovníci zajímat o vhodné zahraniční zdroje záznamů. Každý katalogizátor, který si již přebírání záznamů vyzkoušel, potvrdí, že se vyplatí jen v případě, že původce záznamů použil nejen stejný formát, ale i stejná katalogizační pravidla jako přebírající – nutnost oprav činí proces neefektivním. S pravidly v našem případě obtíž není, s kombinací formátu i pravidel, tj. UNIMARC/AACR2, však pracuje jen nám blízké slovenské knihovnictví – a i zde loni avizovali přechod k MARC21.

Pro českou katalogizační praxi byla již několik let východiskem z této situace vidina proklamované harmonizace formátů UNIMARC a MARC21. K té však mohlo dojít jen za předpokladu existence dvou rovnocenných formátů. Poté, co došlo v roce 2001 k rozhodnutím dalších evropských zemí o přechodu na MARC21 a zároveň bylo namísto požadovaného posílení finančních prostředků na vývoj formátu UNIMARC řešeno snížení jeho podpory ze strany IFLA, se harmonizace ukázala být jen nereálnou vizí.

Do hry vstoupila i otázka zhodnocení úrovně implementace formátu UNIMARC v českých knihovních systémech. Nejedná se jen o problém dosud chybějících nepublikovaných UNIMARC Holdings, ale i o změnu požadavků na úroveň implementace bibliografického a autoritního formátu související s on-line kooperací. Před zahájením programu on-line kooperativní tvorby národních jmenných autorit se při sladování softwaru projevila řada nedostatků, při dávkové výměně záznamů někdy zcela neviditelných, jindy jen tušených. Přitom se jednalo jen o relativně jednoduché autoritní záznamy personálních jmen a korporací, kooperace se netýká propojovacích polí, jež jsou oprávněným průběžským kamenem katalogizačních modulů.

Otázka zhodnocení vývoje formátů UNIMARC a MARC21 a jejich implementace v české katalogizační politice byla po letech opět otevřena dne 2. listopadu 2001 při zasedání Rady pro katalogizační politiku. Výsledkem jejího jednání bylo následující **doporučení**, umožňující vstup formátu MARC21 do české katalogizační politiky:

Katalogizační politika

MARC21 v české katalogizační politice

V posledních letech dochází v řadě knihoven v zemích, které nebyly tradičními uživateli Anglo-amerických katalogizačních pravidel a formátu MARC21¹⁾ k přechodu k těmto standardům. Změny mají odlišné pozadí, přinejmenším jeden společný rys však vystopovat lze – ochotu zřít se některých vlastních specifik a z existujících standardů vybrat ty s největší mezinárodní využitelností.

Za poslední léta se totiž značně změnil pohled na mezinárodní směnitelnost záznamů. Tento požadavek již není brán jen jako heslo či teoretické mezinárodní doporučení knihovnických asociací, ale jako velice reálný prostředek zkvalit-

1. Doporučuje se, aby se v první fázi stala skupina komunikačních formátů MARC21 jedním z povolených výměnných formátů.

Pro tuto fázi byly stanoveny dva úkoly:

- příprava konverzních tabulek (UNIMARC-MARC21 a naopak), které budou volně dostupné (*březen 2002*); pozn.: základní tabulky jsou již dostupné
- zprovoznění konvertoru v Souborném katalogu (SK) CASLIN a souborné databázi článkové bibliografie (*leden 2003*)

2. Doporučuje se, aby se ve druhé fázi stala skupina komunikačních formátů MARC21 hlavním výměnným formátem v ČR, přičemž UNIMARC zůstane formátem sekundárním. Termín druhé fáze se odvíjí od zajištění základní podpory v oblasti standardizace (překlady bibliografického a autoritního formátu, úprava českých interpretací) a kooperace.

Pro tuto fázi byl stanoven úkol:

- zajištění základní podpory v oblasti dosud používaných formátů, tj. bibliografického a autoritního (*září 2003*)

3. Doporučuje se, aby formát UNIMARC nebyl v české katalogizační politice nadále aktivně rozvíjen. (Ze strany pracovních skupin pro zpracování různých typů dokumentů nejsou v současné době požadavky na nové doplňky specifikace formátu UNIMARC, takže by toto rozhodnutí nemělo působit knihovným problémy. Pokud by nové požadavky došly, budou řešeny v souladu s MARC21, nebudeme již žádat Permanent UNIMARC Committee o zapracování změn do formátu UNIMARC.) **Nové aktualizace a dodatky budou sledovány, avšak využívány jen v případě, že korespondují s údaji MARC21.**

4. Pro potřeby grantů a projektů financovaných ze státního rozpočtu se doporučuje od roku 2002 do podmínek pro přidělení grantu doplnit mezi standardy kromě formátu UNIMARC i formát MARC21.

Zmiňované doporučení v oblasti katalogizační politiky v letech 2002-2003 obsahuje několik kategorií úkolů²⁾:

- a) zajištění standardů
- b) zajištění konverzních tabulek
- c) zajištění kurzu pro školitele
- d) úpravy softwaru pro Českou národní bibliografii, SK CASLIN, soubornou databázi analytické bibliografie a RETROKON – národní program retrospektivní konverze katalogů knihoven v ČR.

Termíny u doporučení i podrobného plánu úkolů vystaveného na webovských stránkách NK ČR naznačují, že knihovnám, které budou chtít přejít na MARC21, se doporučuje jako nejbližší termín konec roku 2003. Dřívější termín je možný, pro knihovny by však byl méně pohodlný a někdy by s sebou přinesl i další komplikace – to se týká zejména knihoven účastnících se národních kooperačních programů, které až do termínu přechodu Národní knihovny ČR na MARC21 budou muset pokračovat ve stávajícím formátu.

Edita Lichtenbergová
Národní knihovna ČR

Poznámky:

- 1) O vzniku MARC21 viz UNIMARC v roce 2000-2001. *Národní knihovna*, 11, 2000, č. 5-6, s. 254-255.
- 2) Podrobně viz: http://www.nkp.cz/standard/dopor_rady.htm.